

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1942 kl. 3 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1, 4 och 40 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna den 2 maj 1942 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 247, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen antaga nedan intagna förslag till lag angående ändrad lydelse av 1, 4 och 40 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse.

Angående motiveringen får utskottet hänvisa till det till propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 24 april 1942.

Enligt 1930 års lag om församlingsstyrelse skall i församling med mer än 5,000 invånare den församlingen tillkommande beslutanderätten, utom i vissa frågor, uppdragas åt kyrkofullmäktige. Undantag från denna regel må av Konungen medgivnas beträffande församling, som helt eller delvis ingår i kyrklig samfällighet. I församling med 5,000 invånare eller därunder utövas beslutanderätten av församlingens röstberättigade medlemmar å kyrkostämman. Stämman äger dock uppdraga beslutanderätten åt fullmäktige.

Bilda två eller flera församlingar eller delar av skilda församlingar en kyrklig samfällighet för vården om de i församlingsstyrelselagen avsedda angelägenheterna eller vissa av dem, skall beträffande sådan samfällighet, i den mån ej annat är föreskrivet, i tillämpliga delar gälla vad i lagen stadgas om församling. Om bildande av kyrklig samfällighet förordnar Konungen. Dyligt förordnande må ej meddelas, med mindre församlingarna samtyckt därtill eller åtgärden finnes vara påkallad av betydande allmänt behov.

I ärende, som är gemensamt för två eller flera församlingar, vilka icke utgöra en kyrklig samfällighet, utövas beslutanderätten å gemensam kyrkostämman med församlingarna.

Församling äger att själv, efter vad i församlingsstyrelselagen närmare bestämmes, vårda folk- och fortsättningsskoleväsendet i församlingen. Har Konungen förordnat, att för vården om sistnämnda angelägenhet församling skall vara delad i skilda skoldistrikt, gäller om sådant skoldistrikt i avseende å denna vård vad i lagen är stadgat om församling. Dock skall, jämlikt 1930 års lag om skolstyrelse i vissa kommuner, om borgerlig kom-

mun sammanfaller med skoldistrikt samt kommunal- eller stadsfullmäktige finnas, folk- och fortsättningsskoleväsendet utgöra en för kommunen gemensam angelägenhet, vilken kommunen såsom sådan har att vårda. Enligt den efter år 1928 gällande lydelsen av lagarna om kommunalstyrelse på landet och i stad skola fullmäktige finnas i borgerlig kommun, vars invånarantal överstiger 700.

I skrivelse den 12 mars 1939, nr 109, anhöll riksdagen under åberopande av konstitutionsutskottets, av riksdagen godkända utlåtande nr 5, i anledning av två inom riksdagen väckta motioner, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning av frågan om utsträckt tillämpning, på sätt närmare angivits i utskottets utlåtande, av det representativa systemet enligt lagen om församlingsstyrelse samt före nästa allmänna kyrkofullmäktigval för riksdagen framlägga de förslag vartill utredningen kunde giva anledning.

I sitt nyssnämnda utlåtande anförde utskottet i huvudsak följande:

Utskottet funne, att den praktiska erfarenheten av kyrkofullmäktigsystemets verkningar under två valperioder icke bekräftat de farhågor, som på sin tid uttalats beträffande det representativa systemets införande från den borgerliga till den kyrkliga kommunen. De skäl, som låge till grund för den år 1938 beslutade utvidgningen av det representativa systemets obligatoriska tillämpning inom de borgerliga kommunerna, kunde i huvudsak också åberopas för en liknande reform inom de kyrkliga. Med hänsyn till antalet och beskaffenheten av de ärenden, vari de kyrkliga kommunerna hade att besluta, inträdde dock behovet av representativt system för dem i allmänhet först vid ett högre befolkningstal än för de borgerliga kommunerna. Särskilda skäl för införande av representativt system förelåge i de församlingar, i vilka skolärendena icke kunnat överföras till den borgerliga kommunen, emedan denna icke sammanföle med vederbörande skoldistrikt. Ett slutligt ställningstagande till frågan, var gränsen för kyrkofullmäktigsystemets obligatoriska tillämpning skulle dragas, tarvade en närmare utredning, vilken lämpligen syntes böra verkställas genom Kungl. Maj:ts försorg.

En sänkning av det befolkningstal, vid vilket fullmäktigsystemet skulle vara obligatoriskt i församlingar, medförde automatiskt en motsvarande ändring även för de kyrkliga samfälligheternas vidkommande. Bland dessa ville utskottet särskilt erinra om dem, som bildats för skolväsendets handhavande. Dessas antal komme att ökas, för den händelse det vid flera tillfällen framförda önskemålet om sammanslagning av mindre skoldistrikt vunno beaktande.

Emellertid kunde två eller flera församlingar hava ärenden gemensamma utan att utgöra en kyrklig samfällighet. De i ett pastorat ingående församlingarna bildade oftast icke en sådan samfällighet. Beslutanderätten skulle då alltid utövas å gemensam kyrkostämman med församlingarna. Efter församlingsstyrelselagens antagande hade emellertid nya och krävande förvaltningsuppgifter tillagts pastoraten genom 1932 års ecklesiastika boställs-

lagstiftning. Därav hade redan föranletts den ändringen i förstnämnda lag, att gemensamt kyrkoråd för vård om ett pastorats angelägenheter obligatoriskt skulle finnas för två eller flera församlingar, som bildade ett pastorat. En närmare undersökning syntes påkallad, om icke denna pastorats organisation borde vidare utbyggas genom införandet av kyrkofullmäktige för pastoraten. Ett sådant resultat kunde visserligen redan nu för särskilda fall ernås genom att de i ett pastorat ingående församlingarna genom beslut av Kungl. Maj:t förenades till en kyrklig samfällighet. Men att för vårderna om de gemensamma kyrkliga angelägenheterna i alla eller ens i det stora flertalet pastorat, bestående av två eller flera församlingar, förordna om församlingarnas förenande till en kyrklig samfällighet syntes för närvarande icke kunna ifrågakomma.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 5 april 1940 anbefallt kammarkollegiet att verkställa den av riksdagen begärda utredningen, avgav kollegiet efter inhämtande av utlåtanden från domkapitel, länsstyrelser och skolöverstyrelsen den 11 december 1941 utredning och förslag i ämnet. Denna utredning ligger i huvudsakliga delar till grund för den kungl. propositionen.

I denna föreslås en utvidgning av fullmäktigesystemets tillämpning genom sänkning av det befolkningstal, vid vars överskridande församling skall vara skyldig utse fullmäktige. Gränsen för det representativa systemets obligatoriska tillämpning har därvid dragits vid ett invånarantal av 1,500. Till stöd för att ett högre befolkningstal valts här än beträffande borgerlig kommun har departementschefen bl. a. åberopat de av utskottet i dess förutnämnda utlåtande anförda skäl. Då emellertid behovet av representation av olika skäl med mindre bestämdhet ansetts kunna knytas till visst invånarantal när det gäller församling än när fråga är om borgerlig kommun, har i propositionen föreslagits, att församling, som enligt hittills gällande bestämmelser icke behövt införa fullmäktige — alltså församling, vars invånarantal icke överstiger 5,000 — av Kungl. Maj:t bör kunna befrias från skyldighet därtill. Rätten för Kungl. Maj:t att besluta om undantag från samma skyldighet beträffande församling, som helt eller delvis ingår i kyrklig samfällighet, har ansetts böra bibehållas i något modifierad form.

Med hänsyn till skolärendenas antal och ekonomiska betydelse har vidare föreslagits i propositionen, att skoldistrikt, som omfattar två eller flera församlingar eller delar av sådana (s. k. sammansatta skoldistrikt) obligatoriskt skola utgöra en kyrklig samfällighet.

I samband med att de sammansatta skoldistriktens sålunda erkännas som självständiga enheter, föreslås ett tillägg till 40 § lagen om församlingsstyrelse av innebörd, att skolråd icke behöver utses i församling, där vårderna om folk- och fortsättningsskoleväsendet helt överflyttats på särskilt eller särskilda skoldistrikt.

Beträffande slutligen frågan om införande av obligatoriskt fullmäktigesystem i flerförsamlingspastorat framhåller departementschefen, att tvingande

föreskrifter om pastoratsfullmäktige icke böra givas utan att redan befintliga möjligheter till samfällighetsbildning äro tillfyllest för flerförsamlingspastorat, som önska stärka sin organisation genom införande av fullmäktige.

Utskottet. De skäl, som ligga till grund för den år 1938 beslutade utvidgningen av det representativa systemets obligatoriska tillämpning inom de borgerliga kommunerna, kunna, såsom utskottet i sitt utlåtande nr 5 till 1939 års riksdag framhållit, i huvudsak åberopas för en liknande reform inom de kyrkliga. Behovet av ett representativt system för de kyrkliga kommunerna inträder dock, med hänsyn till antalet och beskaffenheten av de ärenden, vari de ha att besluta, först vid ett högre befolkningstal än för de borgerliga kommunerna. Utskottet finner det i propositionen föreslagna invånarantal (1,500), vid vilket skyldighet skall inträda för församling att utse fullmäktige, väl avvägt. Fullmäktigeinstitutionen skulle härigenom bliva obligatorisk i 936 av rikets 2,536 församlingar utom Stockholm, bl. a. i flertalet av de till ytvidden stora församlingarna i Bergslagen, Värmland, Dalarna och Norrland, där avstånden försvåra ett mera allmänt deltagande i stämmorna. Emellertid föreslås i propositionen, att Kungl. Maj:t skall kunna förordna om undantag från ovannämnda regel i fråga om församling, som har ett invånarantal icke överstigande 5,000. Enligt utskottets mening föreligga ej tillräckliga skäl för en sådan bestämmelse, som också är utan motsvarighet i lagarna om den borgerliga kommunen. Utskottet avstyrker därför det föreslagna undantagsstadgandet. I övriga delar får utskottet tillstyrka det framlagda lagförslaget i oförändrat skick.

Vad härefter angår frågan om införande av obligatoriskt fullmäktigesystem i flerförsamlingspastorat anser utskottet de synpunkter, som departementschefen i anslutning till kammarkollegiets yttrande anfört emot en sådan organisationsändring, icke övertygande. Behov kan nämligen i vissa fall väl tänkas föreligga att införa kyrkofullmäktige för ett pastorat utan att bildande av en kyrklig samfällighet av de i pastoratet ingående församlingarna kan anses vara av behovet påkallat, vilket senare kan ske utan vederbörande församlingars samtycke endast om åtgärden är påkallad av ett betydande allmänt behov. Frågan om utbyggande av pastoratens organisation genom införande av kyrkofullmäktige för dessa är därför enligt utskottets mening förtjänt av Kungl. Maj:ts fortsatta uppmärksamhet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts föreliggande proposition icke kunnat i oförändrat skick antagas, i anledning av propositionen för sin del måtte antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1, 4 och 40 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259)
om församlingsstyrelse.

Härigenom förordnas, att 1, 4 och 40 §§ lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 §.

Varje territoriell — — — tillkommer annan.

Två eller — — — å församlingen. Har Konungen stadgat, att två eller flera församlingar eller delar av församlingar för vården om folk- och fortsättningsskoleväsendet tillsammans skola utgöra ett skoldistrikt, skall sådant distrikt utgöra en kyrklig samfällighet. Bildande av kyrklig samfällighet i andra fall beror av Konungens särskilda förordnande. Dylikt förordnande — — — allmänt behov.

Där Konungen — — — särskilt stadgat.

4 §.

I församling med mera än 1,500 invånare skall den församlingen tillkommande beslutanderätten, med de undantag varom förmäles i 5 §, uppdragas åt kyrkofullmäktige. Beträffande församling, vars invånarantal icke överstiger 5,000 eller som helt eller delvis ingår i kyrklig samfällighet, må Konungen förordna om undantag från vad sålunda stadgas.

I församling med mera än 1,500 invånare skall den församlingen tillkommande beslutanderätten, med de undantag varom förmäles i 5 §, uppdragas åt kyrkofullmäktige. Beträffande församling, som helt eller delvis ingår i kyrklig samfällighet, må Konungen förordna om undantag från vad sålunda stadgas.

Har i församling, där enligt stadgandet i första stycket kyrkofullmäktige finnas, invånarantalet nedgått till 1,500 eller därunder, skall beslutanderätten fortfarande utövas av kyrkofullmäktige, därest icke kyrkostämman annorlunda besluter.

Församling med 1,500 invånare eller därunder äger åt kyrkofullmäktige uppdraga beslutanderätt, som avses i första stycket. Förslag om — — — laga kraft.

Beslut om — — — — — och domkapitlet.

40 §.

I varje — — — pastoratets angelägenheter.

Har Konungen i fråga om folk- och fortsättningsskoleväsendet i försam-

ling förordnat på sätt i 1 § denna lag omförmäles, eller gäller beträffande detsamma vad i lagen om skolstyrelse i vissa kommuner är stadgat, skall skolråd ej utses i församlingen.

För förvaltningen — — — angående skolråd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1943.

För församling, kyrklig samfällighet och skoldistrikt, där enligt denna lag kyrkofullmäktige skola införas, skall val av fullmäktige äga rum under år 1942. De föreskrifter, som kunna erfordras för sådant val, skola före den 1 augusti 1942 utfärdas av länsstyrelsen, varvid skall iakttagas, att beslut om valkretsindelning för samfällighet icke må meddelas, förrän tillfälle lämnats vederbörande kyrkostämma att avgiva yttrande angående sådan indelning.

Kyrkofullmäktige, som sålunda valts, skola i januari månad 1943 sammanträda för att bland sig utse ordförande och vice ordförande. Intill dess detta val förrättats, utövar ordföranden i kyrkostämman ordförandeskapet i fullmäktige.

Närmare föreskrifter om tillämpning av denna lag med avseende å kyrkliga samfälligheter meddelas av Konungen.

Stockholm den 21 maj 1942.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: herrar Hallén, Andersson i Ovanmyra, Oscar Gottfrid Karlsson, Källman, Per Andersson*, John Björck*, John Gustavson*, Johannes Pettersson, Sven Hansson, Frans Hansson*, Wennqvist, Lindmark, Nordström*, Svedman, Hällgren, Fält, Norén, Jonsson i Haverö och Nilsson i Norrlångträsk.*

* Ej närvarande vid justeringen.
